

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kielitietoisuus ja monikielisyys varhaiskasvatuksessa

Mari Honko
Jyväskylän yliopisto

mari.h.honko@jyu.fi

Monikielisyyden tukeminen-syysseminaari 29.9.2023

”Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet OPH 2022: 34–35.)

Kuva: Pixabay, käyttäjä Prawny

Tavoitteena

Lapsen – ja kasvattajan sekä koko yhteisön

- Identiteetti
- Osallisuus
- Toimijuus
- Oppiminen
- Tasapainoinen kasvu ja kehitys
- Hyvinvointi
- Jaksaminen

”kun ei ole asenteita vielä ehtinyt muokkaantua sekä aistimet vielä avoimet niin tämä on se maaperä mihin kylvetään siemenet”

varhaiskasvatuksen opettaja 3–6-vuotiaiden ryhmässä

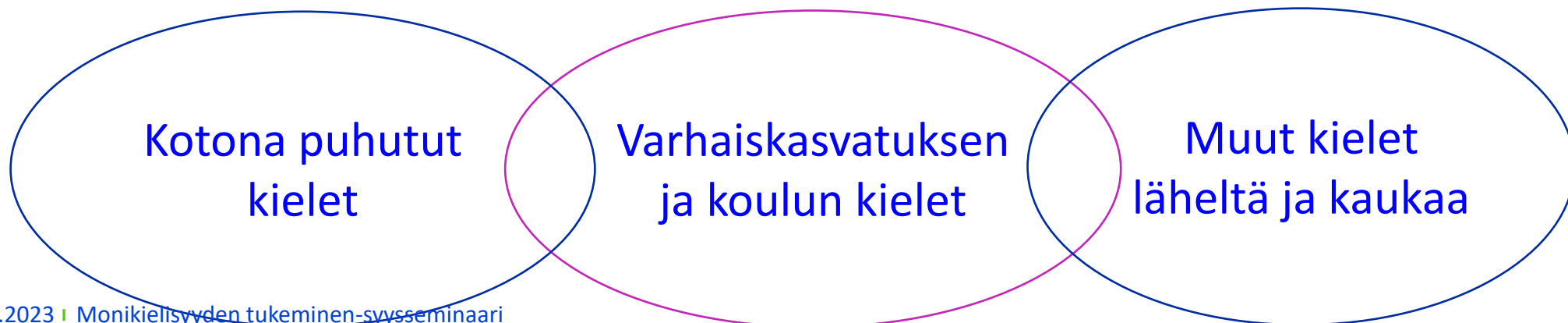
Kuva: Pixabay, Susanne Jutzeler

Mitä kielitietoisuus on?

Kielitietoisuus kasvatuksessa ja opetuksessa

- tiedostumista **kielen merkityksestä**
 - **oppimisessa, osallisuudessa, identiteetin kehittämisessä**
- **tietoja, asenteita ja taitoja**, joiden avulla voidaan tukea (kaikkien) lasten (/nuorten/aikuisten) kielenkehitystä ja **monikielisyyttä**
- **kykyä ja tahtoa huomioida kieli osana omaa toimintaa**

Kokemuksia monikielisyyden kohtaamisesta ja kielitietoisten toimintatapojen käytöstä varhaiskasvatuksessa

”ymmärtävät, tai eivät, ilmeillä, huumorilla, yritetään yhdessä, autetaan, tuetaan turvasanoilla, omalla jollain sanalla”

lastenhoitaja alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Esimerkit Honko & Mustonen 2020b

28.-29.9.2023 | Monikielisyyden tukeminen-syysseminaari

”lapset ovat ylipäätään kiinnostuneita toisistaan ja erilaisista lähtökohdistaan”

lastenhoitaja 2–4-vuotiaiden ryhmässä

”Jo se että on monikielinen ryhmä – tuo lapsille rikkautta siinäkin, että ollaan erilaisia ja erinäköisiä, syödään erilaisia ruokia tai juhlitaan juhlia eri tavoin... lapset ei näe erilaisuutta ongelmana siten kuten aikuiset.”

varhaiskasvatuksen opettaja 1–4-vuotiaiden ryhmässä

Kuva: Pixabay, käyttäjä Geralt

”Miten saada pelot ja ennakkoluulot pois? Olen tehnyt tavallaan 30 vuotta työtä omalla esimerkilläni ja edelleen jatkan...”

”asennekasvatusta yhteisesti kaikille”

”Koska asioista tiedetään usein aika huonosti, suhtautumistapa on helposti kielteinen”

”Nyt onneksi uudessa vasussa asia on otettu esille. Kaupunkimme johto ei ole nähnyt monikielisyttä voimavarana. Nyt asiaan on tulossa muutos.”

”Työyhteisöni on ollut hyvin kieli- ja kulttuuritietoinen ja olen saanut toteuttaa kansainvälisyys- ja monikielisyyskasvatusta vapaasti haluamallani tavalla. Toivon, että muissakin päiväkodeissa asiaan suhtauduttaisiin samanlaisella mielenkiinnolla.”

”Olin lainannut "Eläinten sanakirja"-kirjan ja noin 4 vuotiaat lapset innostuivat kertomaan miten heillä eläimet ääntelee. Hyvin iloinen ahaa-hetki meillä kaikilla.”

varhaiskasvatuksen S2-opettaja

”Lapset ovat kovasti kiinnostuneita kielestä ylipäätään, oivallus ja ilo, kun näkee lapsen ymmärtävän jonkin sanan, joka aiemmin ollut epäselvä”

varhaiskasvatuksen opettaja 2–5-vuotiaiden ryhmässä

”kielen opiskelu varsinaisesti ei ole 2-4 vuotiaille lapsille mielekästä, vaan uutta opitaan leikkien, liikkuen ja tehden.”

lastenhoitaja 2–4-vuotiaiden ryhmässä

”Varsinkin musiikki on hyvä tapa oppia ja opettaa eri kieliä. Sadut, lorut, pelit ja leikit ovat lapsille ominaisia oppimisentapoja, joita tulee hyödyntää”

varhaiskasvatuksen erityisopettaja

今天是个好日子
jīntiān shì gè hǎo rìzi

ئەمىرو رۆژىكى
خۆشە!

Emr'o r'ojêkî xoşe

Maanta waa maalin
wanaagsan'

Сегодня хороший
день
Segódnja horóšij den'

আজকে একটি
সুন্দর দিন

هذا اليوم سيكون
يوما لطيفا

Hôm nay là
ngày tốt

Bugün çok
güzel bir gün!

Azi e o zi
minunată.

Tekstit: Vertailusta voimaa -
työryhmän kieliasiantuntijat
tunnekieli.jyu.fi

Tutkittua: varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Monikielisyys...

- lasten keskinäisissä leikeissä
- emotionaalisesti virittyneissä tilanteissa
- vuorovaikutustilanteissa lapsen ja vanhempien välillä

- musiikin, leikkien ja pelien kautta
- kirjallisuuden ja tarinoiden kautta
- aikuisten johdolla kieliä vertaillen ja tutkien
- lasten opettamina ja esittäminä
- TV:n elokuvien, verkkomateriaalin kautta
- ulkopuolisten vierailijoiden avulla

Ilmenee spontaanisti

Nousee tietoisien
tarkastelun kohteeksi

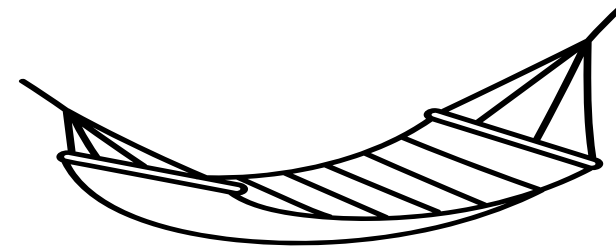
Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tuetaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta

”Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että **oikeus omaan kieleen, kulttuuriin**, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä **taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan**. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista **keskustellaan** rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia **yhdessä**. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet OPH 2022: 34–35)

”Koemme, että oman äidinkielen arvostamisen tukeminen on mahdotonta ilman kielitietoisuutta ja se on lähtökohta äidinkielen arvostamiselle.”

(Sipari & Suppala 2022: 30)

Äidinkieli(t)en merkitys

Tunteiden ja ajattelun kieli	Perheen yhteinen kieli	Tuki (kielten, sisältöjen) oppimiseen
Tunne-elämän kehittymisen tuki	Suvun yhteinen kieli	Tuki koulutuspolulla etenemiseen
Sydämen kieli, osa identiteettiä	Sosiaalinen ja Kasvatuksellinen kieli	Sijoitus tulevaan

Ks. esim. Latomaa (toim.) Oma kieli kultan kallis 2007; Malinen 2019

Kuva: Canva

Monikielisyttä tukevan kielitietoisen pedagogiikan avaimia

Mitä kieliä lapsi käyttää eri tilanteissa; millaiset vuorovaikutustaidot hänellä on?

Lapsen
resurssit

Tuetaanko kaikkien lasten osaamien kielten läsnäoloa?

Mitä kieliä tunnistetaan ja arvostetaan? Miten tätä osoitetaan?

Kenen taitoa arvostetaan? Tehdäänkö kielitaidosta oletuksia?

Monikielisyyden / kielen
kehittymisen tuki
Arjessa? Varhaiskasvatus-
/opetussuunnitelmissa?

Miten osallistaa vanhempia? Miten rakentaa yhteistä ymmärrystä?

Kasvatuskumppanuus
kodin kanssa

Myös esim. Aalto ym. 2019; Mustonen & Honko 2018

”Oman kieliset sadut kiinnostavat. Kielten vertailuun lähtevät kiinnostuneina. Liian vähän on tämän tyyppistä toimintaa.”

S2-opettaja varhaiskasvatuksessa

”Lapsi on kokenut iloa kun on osannut vaikkapa jonkin sanan sekä suomeksi että kotikielellään ja aikuinen on huomionnut myös lapsen kotikielen osaamisen.”

varhaiskasvatuksen opettaja alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Diskursiivinen lähestymistapa kielten oppimiseen ja käyttöön

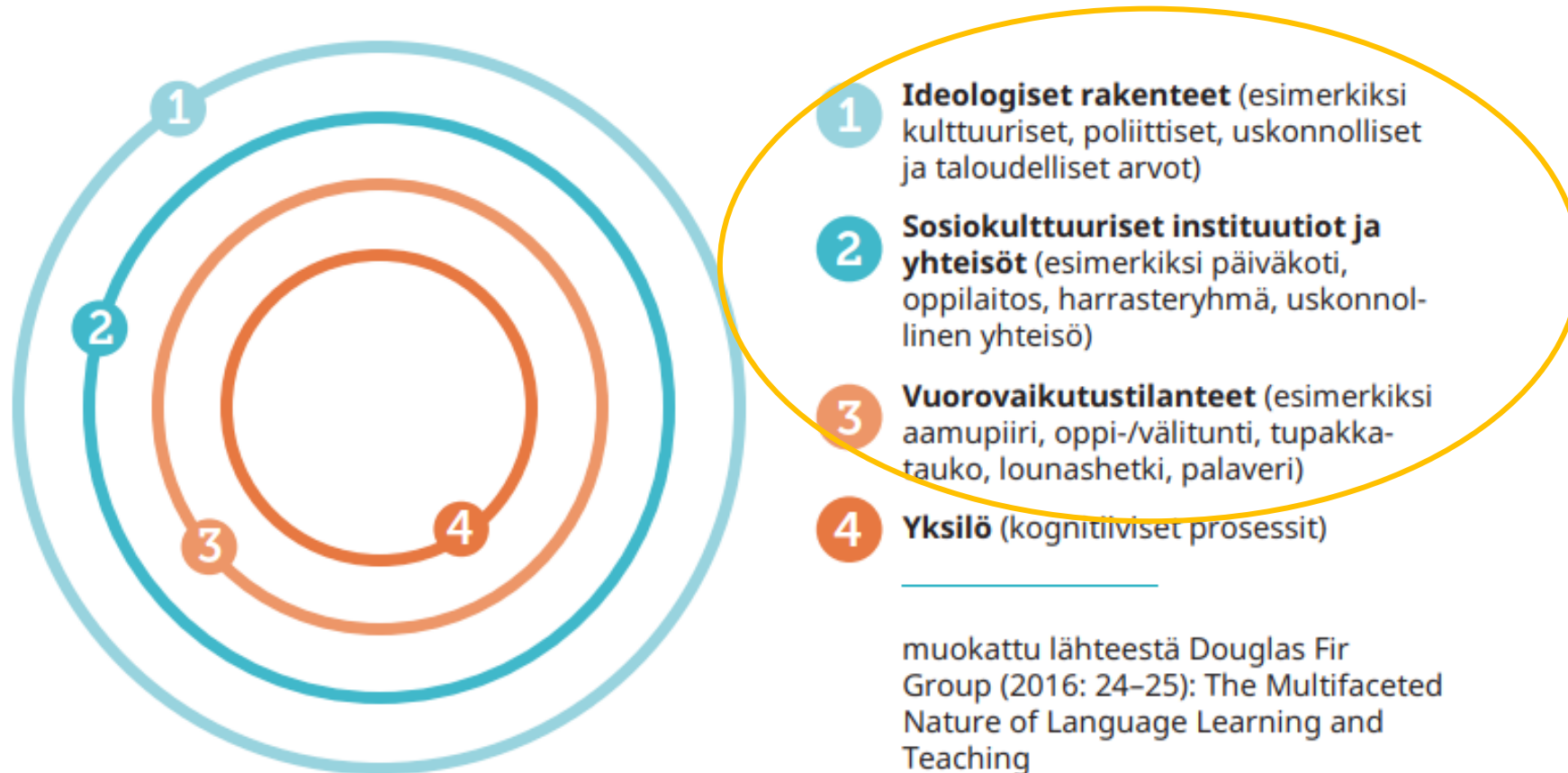

- 1 Ideologiset rakenteet** (esimerkiksi kulttuuriset, poliittiset, uskonnolliset ja taloudelliset arvot)
- 2 Sosiokulttuuriset instituutiot ja yhteisöt** (esimerkiksi päiväkoti, oppilaitos, harrasteryhmä, uskonnollinen yhteisö)
- 3 Vuorovaikutustilanteet** (esimerkiksi aamupiiri, oppi-/välitunti, tupakkatauko, lounashetki, palaveri)
- 4 Yksilö** (kognitiiviset prosessit)

muokattu lähteestä Douglas Fir Group (2016: 24–25): The Multifaceted Nature of Language Learning and Teaching

Mustonen & Honko 2018. Monikielisyttä tukeva pedagogiikka. Kirjasta *Tunne kieli – matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 120.

Diskursiivinen lähestymistapa kielten oppimiseen ja käyttöön

Mustonen & Honko 2018. Monikielisyttä tukeva pedagogiikka. Kirjasta *Tunne kieli – matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*, s. 120.

Kielen oppiminen on osallistumista erilaisiin tilanteisiin

Tutkittua: Monikielisessä ryhmässä

HAASTAA

- Vaikeat sisällöt tai käsitteet
- Kodin ja varhaiskasvatuksen erilainen toimintakulttuuri
- Kulttuurierot (tai sellaiseksi tulkitut)
- Ongelmalliseksi koetut asenteet
- Kielen oppimiseen ja opettamiseen liittyvät haasteet
- Lasten kehitykseen ja käytökseen liittyvät ongelmat
- Riittämättömät resurssit
- Tiedon puute

PALKITSEE

- Kieli itsessään, kielten makustelu
- Kielitaito ja uuden oppiminen
- Lapsen ylpeys omasta kielestä
- Vastavuoroinen yhteistyö
- Tietoisuus kielistä ja kulttuureista
- Elämykset - oma ja lasten ilo
- Tavallinen arki - kielet osana sitä

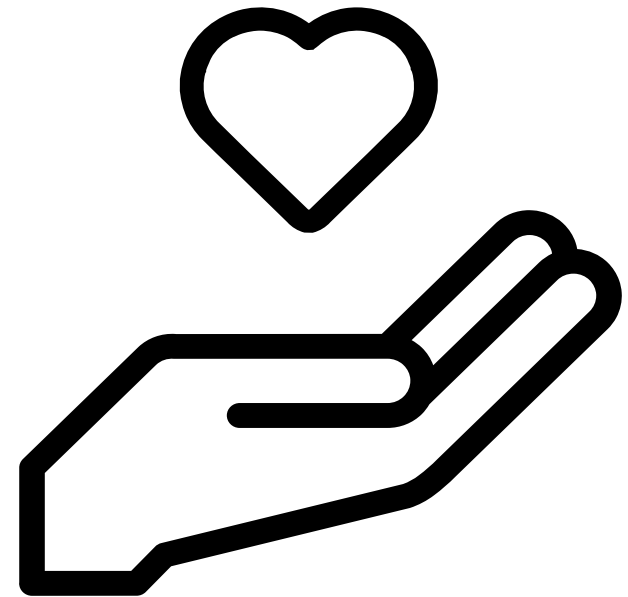
”Iloa tuottaa aina, kun hankalassa kerrontatilanteessa lopulta oivalletaan, mitä toinen tarkoitti ja voidaan edetä keskustelussa tai toiveessa!”

”Kavereita on myös enemmän kun uskaltaa leikkiä kaikkien kanssa vaikkei yhteistä kieltä olisikaan.”

Kasvatuskumppanuus kotien kanssa koetaan tärkeäksi

”Tärkeää yhteistyö vanhempien kanssa, jotta yhteinen ymmärrys syntyisi. Lasten kohtaamisessa tärkeintä turvallisuus ja hyväksyntä ja siten monikielisyyden vahvistaminen ja esiintuominen positiivisesti koko ryhmässä.”

esiopetuksen opettaja

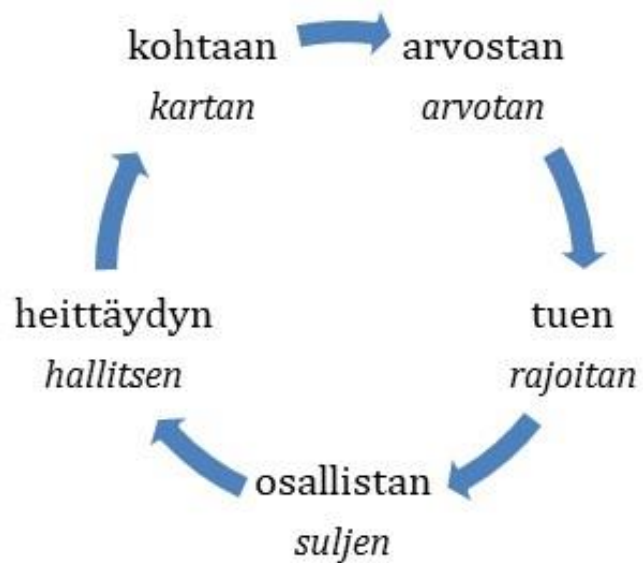

Kuva: Canva

”Siksi kattava alkukeskustelu/kirjallinen kysely vanhempien kanssa lapsesta, kun hän saapuu päiväkotiin, jotta tiedämme lapsesta tärkeitä asioita ja opimme tuntemaan häntä paremmin.”

”käytämme kuvia apuna” ”tiedotteet -- mahdollisimman yksinkertaisesti ja selvästi”

”kieltä osaava aikuinen kertoo vanhemmille tärkeistä ja erikoisista asioista”

Kielitietoisien kasvattajan valintojen kehä
(Honko & Mustonen 2021a: 39)

“Teacher–child interactions are the most important factor that determines the quality of early-childhood education.” (Langeloo ym. 2019)

”ymmärtävät, tai eivät, ilmeillä, huumorilla, yritetään yhdessä, autetaan, tuetaan turvasanoilla, omalla jollain sanalla”

lastenhoitaja alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Kirjallisuutta

- Aalto, E., Mustonen, S., Järvenoja, M. & Saario, J. 2019. [Monikielisen oppijan matkassa](#). Verkkosivusto opettajankoulutukseen. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Arvola, O., Reunamo, J. & Kyttälä, M. 2020. [Kohti kieli- ja kulttuuritietoista kasvatusta. Kasvattajat lasten osallisuuden mahdollistajana varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä](#). Ammattikasvatuksen aikauskirja 22,44–60.
- Arvola, O. 2021. [Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana](#). Väitöskirja. Turun yliopisto.
- García, O. & Kleyn, T. 2016 (toim.) [Translanguaging with multilingual students: Learning from classroom moments](#). New York: Routledge.
- Honko, M. & Mustonen, S. 2020a. [Varhaista monikielisyttä tukemassa: kielitietoiset toimintatavat varhaiskasvatuksessa](#). Kasvatus, 51(4), 439–454.
- – 2020b. [Miten monikielisyys ja kielitietoiset toimintatavat koetaan varhaiskasvatuksessa?](#) Journal of Early Childhood Education Research 9 (2), 522–550. *Esityksen lainaukset varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksista ovat tutkimusaineistoa, ja monet niistä on julkaistu tässä artikkelissa.*
- – 2021a. [Lisää taitoja ja mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen: Tavoitteena tasa-arvoisempi ja kielitietoisempi varhaiskasvatus](#). Journal of Early Childhood Education Research 10 (2), 28–44.
- – 2021b. [Kielet valintojen kohteena varhaiskasvatuksessa](#). Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 12(1).
- Karila, K. 2016. [Vaikuttava varhaiskasvatus](#). Tilannekatsaus toukokuu 2016. Helsinki: OPH.
- Langeloo, A., Lara, M., Deunk, M., Klitzing, N. & Strijbos, J-W. 2019. [A Systematic Review of Teacher-Child Interactions With Multilingual Young Children](#). Review of Educational Research 89(4), 537–540.
- Lilja, N., Luukka, E. & Latomaa, S. 2017. [Kielitietoisuus eriarvoistumiskehitystä jarruttamassa](#). Teoksessa Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa, AFinLAN vuosikirja n:o 75. Jyväskylä: AFinLA, 12–29.
- van Lier, L. 2000. [From input to affordance: social-interactive learning from an ecological perspective](#). Teoksessa Sociocultural theory and second language learning. Oxford: Oxford University Press, s. 245–259.
- Malinen, H. 2019. [Anna lapselle ääni: Kieli ja kulttuuritietoisuuden voima varhaiskasvatuksessa](#). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mustonen, S. & Honko, M. 2018. [Monikielisyttä tukeva pedagogiikka](#). Teoksessa Tunne kieli – matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. Helsinki: Finn Lectura, s. 118–141.
- OPH 2022. [Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteet](#). Helsinki: Opetushallitus.
- OPH 2014. [Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet](#). Helsinki: Opetushallitus.
- Pyykkö, R. 2017. [Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarojen tilasta ja tasosta](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 51. Helsinki: OKM.
- Svalberg, A. 2016. [Language Awareness research: where we are now](#). Language Awareness, 25(1–2), 4–16.
- Teiss, K. 2007. [Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehittämisessä](#). Teoksessa Oma kieli kullaan kallis. Helsinki: OPH, s. 16–25.
- [Tunne kieli](#) -verkkomateriaali. <https://tunnekieli.jyu.fi>. *Tietoa ja makupaloja eri kielistä sekä oman äidinkielen merkityksestä 14 eri kielellä.*
- Turja, L & Vuorisalo, M. 2017. [Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa](#). Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 36–56.

Opinnäytteitä

- Ekebon, H. 2022. [Monikielisten ja maahanmuuttajataustaisten lasten kieli- ja kulttuuritietoinen](#). Varhaiskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Grönmark, M. 2019. [Kielitietoinen varhaiskasvatus ja miten se toteutuu Kotkan kaupungissa](#). Sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyö (sosionomi). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Hentilä, E. 2020. [Monikielisyys rikkautena – Lasten kieliresurssit osana esiopetuksen ohjattua toimintaa](#). Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto.
- Lehto, L. 2020. [Monikielisten lasten suomen kielen ja oman äidinkielen kehityksen tukeminen esiopetuksessa](#). Pro gradu-avhandling i finska språket. Åbo Akademi.
- Lähteenmäki, J. 2022. [Monikielisten ja -kulttuuristen lasten osallisuuden tukeminen leikissä ja vuorovaikutuksessa Kotkan varhaiskasvatuksessa](#). Sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyö (sosionomi). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Sipari, A. & Suppala, A. 2022. [Kielitietoisuus varhaiskasvatuksessa perustana lapsen oman äidinkielen arvostamiselle](#). Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Sirviö, M. & Reijonen, S. 2022. [Kielitietoisuuden kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Kielitietoisuuskortit Kuopion varhaiskasvatuspalveluille](#). Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto & Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi & tulkki). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Tuijula, E. 2023. [Kulttuurinen moninaisuus päiväkodin arjessa Yhteisöllisyyden rakentaminen ja osallisuuden tukeminen kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa](#). Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

”Tarvitaan muutoksia, jotka tähtäävät dialogisen ja kriittisen näkökulman lisääntymiseen, asenteiden muutokseen sekä mahdollisuuksia oman ammattitaidon parantamiseen työyhteisön sisällä sekä lisäkoulutuksen myötä. Yhteenvetona voidaan päätellä, että oikea asenne sekä arjessa vuorovaikutus ja leikki, jossa aikuinen on mukana, ovat tärkeimmät varhaiskasvatuksen keinot lisätä osallisuutta ja samalla toteuttaa kokonaisvaltaista kieli- ja kulttuuritietoista kasvatusta.”

Ekebon 2022: 2

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos!

mari.h.honko@jyu.fi

